

YABANCI DİL DERSLERİNDE EDEBİ METİN VE INGBORG BACHMANN'IN "REKLAME" BAŞLIKLİ ŞİİRİ

Doç.Dr. Aslıhan TOKDEMİR

Yabancı dil öğrenme gereksinimi arttıkça "bir dil nasıl öğrenilir?", "öğrenmeyi etkileyen faktörler nelerdir?", "dil öğrenme amaca yönelik olarak gerçekleşen bir süreç midir? Dil öğrenmede farklı amaçlar, farklı yöntemler mi gerektirir?" ve bunun gibi sorulara yanıt aranmakta, yabancı dil eğitimi alanında yapılan araştırmalar hız kazanmaktadır. Günümüze değin, ülkemizde ve tüm dünyada çeşitli yöntemler uygulanmış ve yenileri de denenmektedir.

Geleneksel gramer ağırlıklı yabancı dil eğitimi yıllardır kullanılagelen yöntemlerdendir. Araç-gereç olarak sadece karatahta ve tebeşirden yararlanılan bu metotla öğrenci verilen gramer kurallarını ezberleyecek ve ezberlediği kuralları kullanma alanı bulamayacağından amacına eriştikten sonra (ki bu amaç sınavda başarılı olmaktır) unutacaktır. Bu metoda yönelik yabancı dil ders kitaplarındaki okuma parçaları da genelde öğrencinin ilgisini hiç çekmeyen, onu parçayı anlamaya, parçada geçen sözcük ve tümceleri kullanmaya yönlendirmeyecek niteliktedir.

Geleneksel gramer dışında kullanılan birçok gramer de amaca yönelik olmamaktadır. Örneğin Chomsky'nin "Transformations-grammatik"i dilin sadece Sentax alanını kapsayan ve dili matematiksel kurallarla açıklamaya çalışan bir gramer türüdür ki, Chomsky'nin¹ de ifade ettiği gibi zaten dil öğretiminde kullanılmaya elverişli olmamaktadır. Bir edebi metnin incelenmesinde dersi veren eğitici tarafından yazarın görüşlerinin aktarılması olmamalıdır. İnsana özgü, insan var olduğundan beri çeşitli biçimlerde kullanılagelen dili insan

---

¹ Bkz. Weisberger, B.: Theorie der Sprachdidaktik Quelle-Meyer Heidelberg, 1974.

faktöründen soyutlamak, düşünmek olanaksızdır. Diller insan topluluklarının anlaşma aracı olup, her toplumda konuşulan ortak dil o toplumun ortak görüşlerinin simgesi özelliğini taşımaktadır. W. Von Humboldt'un dil felsefesi ile örtüşen bu düşünce dile ve dil eğitimine yeni bir bakış açısı getirmiştir ve edebi parçalar dil eğitiminde yerini almıştır. Dilin biçim olarak incelenmesi ve dil derslerinde sadece biçimin aktarılması amaca yönelik olmadığından dil eğitiminde edimbilimsel yaklaşım (pragmatik) yerinde olacaktır.

Dili, o dili anadil olarak konuşan birey, bireyin ait olduğu toplum ve dilin kullanıldığı somut durumları bir arada ele alan edimbilimin yanı sıra tarih, felsefe gibi alanlara da dil eğitiminde yer verilmesi gerekmektedir.

Toplumsal özelliklerin dile yansıdığı gerçeği son yıllarda dil eğitiminin "kültürlerarası" (Inter-kültürel) yöntemle uygulanmasına yol açmıştır. Türkçede enişte, dayı, amca, bacanak, yenge, teyze, hala gibi sözcükleri Almancada "onkel" ve "tante" sözcüklerinin karşılıyor olması bir rastlantı değildir. Türkçede bu alandaki sözcük zenginliği Türk toplumunun akrabalık bağlarına verdiği değerin bir göstergesidir. Aynı şekilde Arapçada "kar" ve "buz" kavramlarının tek bir sözcükle ifade edilmesi, Çince de ise "ipek" sözcüğünü karşılayan birçok sözcük bulunması da dilin toplum değerlerinin aynası olduğunu çok iyi anlatmaktadır.² "Kültürlerarası" ders metodu henüz hiçbir yerde tam olarak tarif edilemiyorsa da, bu yöntemden dersin kültür alışverişi şeklinde yapıldığını anlıyoruz.

Son yıllarda Almanya'da Alman ve yabancı öğrencilerden oluşan okullarda Kültür Tarihi, Coğrafya gibi derslerin de kültürlerarası bir anlayışla ele alındığını bilmekteyiz. Özellikle edebiyat derslerinin bu yöntemle yapılması hem edebi eserlere çok yönlü yaklaşılmasına, hem de çeşitli kültürlerden oluşan grupların birbirlerini daha iyi tanımalarına olanak sağlamaktadır. Bilindiği gibi bir edebi eserin irdelenmesinde yazarın iletmek istediği mesaj kadar okurun alımlaması da önemlidir. Farklı normlara sahip kültürlerden gelen bireyler okudukları edebi yapıtlara farklı bakacaklar ve yorumları da birbiriyle örtüşmeyebilecektir.

² Kristof, D. Nicholas: Language; From Silk Road to Mr. D. **International Herald Tribune**, Ağustos 1991.

Yine çeşitli kültürlerden öğrencilerin oluşturduğu sınıflarda her bir öğrenci grubunu bir diğerine, örneğin bayramlarını, günlük yaşantılarını, geleneklerini anlatmaları “kültürlerarası ders” anlayışı çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Kültürü yansıtan en iyi aracın edebiyat olduğu düşüncesinden hareketle, son yıllarda özellikle Almanya’da edebi metinlerin dil derslerinde ders materyali olarak kullanıldığını gözlemlemekteyiz. Yaklaşık olarak 1970 yılından beri yabancı dil derslerinde çocuk ve gençlere yönelik edebi metinler yer almaktadır. Dil edebiyatın yapıtaş olduğuundan dil ve edebiyatı birbirinden bağımsız düşünmemek gerekmektedir. Yabancı dil derslerini, hangi edebi türde olursa olsun metinlerle zenginleştirmek, öğrencinin öğrenmekte olduğu yabancı dile ilgisini uyandırmak açısından da önemlidir. Ancak burada üzerinde titizlikle durulan öneri şudur: Dil derslerinde amaç öğrenciye edebiyat alanında bilgi vermek olmamalıdır, edebi metin yabancı dilin öğretilmesinde kullanılan bir araçtır sadece.

Dil öğrenme sürecinde başarılı olmanın bir koşulu olarak, öğrenilmekte olan dilin yaşama geçirilmesi, kullanılması gerekliliği bilinmektedir. Bu bağlamda yabancı dil derslerinde iletişime yönelik yöntemler uygulanması öngörülmektedir. Öğrenci, kendisine ders materyali olarak sunulan metin hakkında konuşacak, tartışacak, metnin çağrıştırdığı herhangi bir deneyimini de anlatabilecektir. Amaç öğrencinin ders içi aktivitesini geliştirmek ve öğrenmekte olduğu yabancı dili kullanmasını sağlamak olduğundan derste işlenen metnin öğrenci tarafından doğru anlaşılıp yorumlanması beklenmemelidir. Metnin işlevi yalnızca öğrenciyi aktif duruma getirmek, yabancı dil ile iletişim kurmaya ve yaratıcılığa sevk etmek olmalıdır. Yabancı dilde yazılmış bir edebi metin öğrencinin yabancı kültürü tanımasına, başka bir dünyanın varlığını duyumsamasına da yardımcı olacaktır.

Ders aracı olarak seçilen metinlerin aktüel ve öğrencinin ilgisini çekecek konularda olması, öğrenme motivasyonunu destekleyici bir koşuldur. Ayrıca metinlerin öğretilen dilbilgisi konularına paralel olarak seçilmesi de dilbilgisi kurallarının pekiştirilmesi açısından yararlıdır. Örneğin, Brecht’in “Keuner-Geschichten” adlı anlatılarından “Wenn die Haifische Menschen wären” (Eğer köpekbalıkları insan olsalardı) başlıklı anlatının, Almanca gramerde “Konjunktiv II” öğretilirken işlenmesi amaca yönelik, yerinde bir seçimdir. Veya aşağıdaki kısa metin ile

“Reich” sözcüğünün isim, sıfat ve fiil olarak kullanımı öğretilbileceği gibi aynı metin sayıların öğretilmesinde de kullanılabilir.³

Lehrreich

ERSTES REICH

ZWEITES REICH

DRITTES REICH

DRITTES REICH

Şiir, yabancı dil derslerinde ders materyali olarak kullanılan en yaygın edebi türdür, çünkü şiir estetik doyum yönünden ve ayrıca kısa olması ve özellikle lise çağındaki gençlerin ilgisini çekmesi bakımından yabancı dil dersinde işlenmeye elverişli tür olarak önerilmektedir. Ancak ana amaç dil öğretmek olduğundan, diğer metinlerde olduğu gibi, şiirin de dil ve içerik açısından kolay anlaşılır olması dikkat edilmesi gereken bir husustur. Seçilecek şiir hem öğrencinin yaşına hem de dil düzeyine uygun olmak durumundadır. Dersin sonunda öğrencilerden birer şiir yazma denemesi yapmaları, onların hayal güçlerinin gelişmesi ve iç dünyalarını paylaşmaları açısından da gerekli görülmektedir. Bu yolla öğrencinin yaratıcılığı pekiştirileceği gibi yabancı dili yazılı olarak kullanması da sağlanmış olacaktır.

Avusturya’lı kadın şair ve yazar Ingeborg Bachmann’ın “Reklame” adlı şiiri dil derslerinde kullanılan edebi metinlerin başlıcalarındandır.⁴

Ingeborg Bachmann ve “Reklame” adlı Şiiri

Avusturya Edebiyatının önde gelen kadın yazarlarından olan Ingeborg Bachmann 25.6.1926’da Avusturya’nın Klagenfurt kentinde dünyaya gelmiştir.

Orta öğrenimini Klagenfurt’ta tamamlayan yazar Viyana’da Felsefe, Psikoloji ve Germanistik eğitimi görmüş ve eğitimini doktora ile tamamlamıştır.

³ Krusche, D.: Die Chance des fremdkulturellen Lesers. Konkrete Poesie im Anfangsunterricht und danach. **Manfred Heid (hrsg.) : Literarische Texte im kommunikativen Fremdsprachenunterricht.** München, 1985.

⁴ Watzke, Oswald: Ingeborg: “Reklame”. **Klaus C. Haase: Gedichte,** Donauwörter, 1985.

Dünyanın önde gelen kültür merkezlerinden Paris, Berlin, Zürich ve Münih'te yaşamının çeşitli dönemlerini geçirmiş olan Bachmann, son yirmi yılını Roma'da yaşamış ve 17.10.1973'te Roma'da ölmüştür.

Her Avusturya'lı yazar gibi doğa aşığı olan Bachmann, yine diğer Avusturya'lı yazarların da ele aldıkları dilin iletişimde yetersizliği konusuna eserlerinde geniş yer vermektedir. Birçok eser ve ödül sahibi olan yazar, burada kısaca yorumlamaya çalışacağım şiirinde yaşamı sorgularken dilin iletişimsel işlevine de kuşkuyla yaklaşmaktadır.

REKLAME

Wohin aber gehen wir
Ohne sorge sei ohne sorge
Wenn es dunkel und wenn es kalt wird
Sei ohne sorge
Aber
Mit musik
Was sollen wir tun
Heiter und mit musik
Und denken
Heiter
Angesichts eines Endes
Mit musik
Und wohin tragen wir
Am besten
Unsre Fragen und den Schauer aller Jahre
In die Traumwäscherei ohne sorge sei ohne sorge
Was aber geschieht
Am besten
Wenn Totenstille
Eintritt

Modern şiir yapı özellikleri açısından ayrıcalık gösterir. Bachmann'ın bu kısa ve uyaksız şiiri yapı bakımından modern şiir örneklerindedir.

“Reklame” 20 mısradan oluşmakta olup her mısra farklı uzunluktadır. Her iki mısradan bir tanesi şiirin başlığında da görüldüğü gibi reklam sloganlarını çağrıştırmaktadır. “Reklame” “nereye gidiyoruz, ne yapmalıyız, nereye taşıyoruz, peki ne olacak” gibi yaşamla ilgili

ciddi sorular içermekte ve bu sorulara yanıt olarak içeriksiz reklam sloganları monte edilmek suretiyle şiirde “Montaj-Tekniği” kullanılmıştır. Şiir, o halde, ağır sorular ve hafif yanıtlardan oluşan bir montaj biçimindedir.

İlk on iki mısradan soru ve yanıtlar arasında tümce yapıları bakımından bağlantı bulunmamakla birlikte anlam açısından soru ve yanıtlar karşıtlık ilişkisi içerisindedir. Örneğin, “karanlık ve soğukta nereye gideceğiz” sorusuna verilen “endişe etme” yanıtı beklenen yanıt olmamakla birlikte, istenmeyen, beklenmeyen yanıt olma özelliği ile soruya anlamsal bakımdan ters düşmektedir.

Şair, şiirin son mısraından önce bıraktığı boşluk ile reklam sloganlarının ölüm gerçeğine yanıt olamayacağını vurgulamaktadır. Şiirde yüzeysel yaşamı, görünürdeki, gerçek olmayan yaşamı temsil eden reklam sloganları ölüm söz konusu olduğunda “susmak” zorundadırlar, çünkü ölüme ve ölüm korkusuna verilecek yanıt yoktur.

Şiirin yapısına daha iyi göz atacak olursak burada yapı ve içerik paralellliğini görürüz.

Şiir bütünüyle karşıtlık üzerine kurulmuştur. Varoluşu irdeleyen sorulara yanıt olarak verilen renkli, sözde yaşamın sembolü olan reklam sözcükleri karşıtlığın temelini oluşturmaktadırlar.

Bachmann şiirinde yaşamın anlamını sorgulayan insanın iç dünyası ile diğer tarafta var olan renkli dünyayı, yaşam-ölüm karşıtlığını konu almaktadır. Bir yandan yaşamda karşılaşılan sorunların ciddiye alınmaması gerektiği vurgulanırken, diğer yandan insanda var olan ölüm korkusunun rahatsız ediciliği işlenmektedir. İnsanın ölüm gerçeğine karşı koyamayacağı, ölüm realitesini olduğu gibi kabullenmek durumunda olması Ingeborg Bachmann’ın “Reklame” adlı şiirinin ana temasıdır.

KAYNAKÇA

Arnold, Heinz Ludwig (Hrsg.) Text-Kritik, Zeitschrift für Literatur. 3. Aufl. München, 1976.

Buch, Wilfried: Zu der Gedichtsammlung und, den Interpretationen. **Josef Speck (hrsg): Kristalle. Moderne deutsche Gedichte für die Schule.** München, 1967.

Buch, Wilfried: Textdidaktik. **Ankaraner Beiträge.** Ankara, Mai, 1989. s. 121-125.

Dietrich, Krusche: Die Chance des fremdkulturellen Lesers. Konkrete Poesie im Anfangsunterricht- und danach? **Literarische Texte im kommunikativen Fremdsprachenunterricht. Manfred Heid (Hrsg)** München, 1985.

Durusoy, Gertrude: Über die Rolle Zeitgenössischer Texte im Literaturunterricht. **Ankaraner Beiträge zur Germanistik.** Ankara, April 1991.

Gerth, Klaus: Beiträge zum literarischen Unterricht in der Realschule. 7. 18. Klasse Hannover, 1969.

Heid, Manfred (Hrsg): Literarische Texte in der Unterrichtspraxis II. München, 1984.

Hippe, Robert: Bange Lernhilfen Deutsch. 4. Aufl. Hollfeld/OFR, 1987.

Metzler, J. B.: Metzler Autoren Lexikon. Stuttgart, 1986.

Mummert, Ingrid: Literatur macht Spass- auch in der Fremdsprache- Überlegungen zu einem kommunikativen Umgang mit fremdsprachiger Literatur. **Literarische Texte in der Unterrichtspraxis I.** Goethe Institut. München, 1984.

Vögeli, Viktor: Anregungen für die Gedichtstunde. Bd. II. Zürich, 1976.

Watzke, Oswald: Ingeborg Bachmann: "Reklame". **Klaus C. Haase: Gedichte** Donauwörter, 1985.